

# Mgr. Pavel Jirmásek

## Příběhy (ne)jednoho manželství

Řekl Hospodin Bůh: “Není dobré, aby člověk byl sám.” I uvedl Hospodin Bůh na člověka mrákotu, až usnul. Vzal jedno z jeho žeber a uzavřel to místo masem. A Hospodin Bůh utvořil z žebra, které vzal z člověka, ženu a přivedl ji k němu. Proto opustí muž svého otce i matku a přilne ke své ženě a stanou se jedním tělem.

### 1.

Vybavení obývacího pokoje by mělo odpovídat naší době. Muž – asi čtyřicátník – sedí u psacího stolu, píše na počítači, manželka sedí v křesle, probírá se vypraným prádlem, spravuje ponožky, některé kusy prádla jen skládá, jiné žehlí. Ája má výstřední oblečení i účes odpovídající punku.

Blažena (hystericky): Kolikrát ti budu říkat, že když už se jako konečně rozhodneš tu košili dát do prádla, že bys taky mohl rozepnout knoflíčky?

Karel (po pauze zamyšleně): A víš, že jich vlastně bylo víc?

Blažena: Těch knoflíčků? Tak ty jsi navíc ještě nějaké urval?

Karel (zaujatě vykládá): Ale ne, víš těch Boleslavových dětí. Václav zemřel mladý, o dcerách nevíme nic (v rozpacích zpomalí tempo řeči, ztiší hlas), a tak známe vlastně jen...

Blažena (podrážděně): Člověče, co mi to tady vykládáš? Koho tak asi tohle může dneska zajímat a ještě ke všemu o tom psát? Bože, co já jsem si to vzala za člověka! Za co mě Pán Bůh vlastně trestá?

Karel: A co maminka?

Blažena: Jaká maminka?

Karel: Přece dodáváš, že už maminka tě varovala, aby sis mě jako nebrala a že teď to tedy máš. (po pauze) A mě maminka nevarovala a mám to taky.

Blažena: Tak za prvé – teď nejsi vůbec vtipný, protože tahle hláška je od Hugo Haase a za druhé (mávně rukou, tragicky) tohle jsou náhodou vážné věci, víš?

Karel: Co, ty knoflíčky?

Blažena: Ale knoflíčky! Zabýváš se tu pitomostmi a zatím je potřeba něco udělat s tou garáží!

Prostě, trochu se starat! Přemyslovce nech spát a radši sežeň šikovného zedníka!

Ája (přichází asi sedmnáctiletá dcera, výstřední účes i oděv): Čau, rodičové!

Blažena (stále nadurděně): No a tady máš další problém – přímo v životní velikosti.

Ája: Tak jestli mě, drahá matko, vidíš jako problém, mohu ho vyřešit – prostě odejdu a je to.

Blažena: Jo, já ti rozumím, to by se ti líbilo. Hlavně abychom ti do ničeho nemluvili, do ničeho se ti nepletli a nechali tě tahat se s tím hejskem!

Ája (žvýká): Sím tě, kdes to vyčetla – hejssek! Náhodou Viky nemá chybu.

Blažena: Já vím, až na ty chyby. No a co ty, Karle, proč nic neříkáš, je to snad taky tvoje dcera!

Karel: Já myslel, žes už řekla všechno ty.

Blažena: Já se z vás obou zblázním.

Karel (gesto ukazovákem ve smyslu – přišel jsem na to, začíná psát)

## 2.

Kamera bloudí po krajině, až se zaměří na Kosmovo obydlí. Dvanáctému století odpovídá váleně klenutá prostora se sloupkem uprostřed místnosti. Na zdi figurální malba s náboženským námětem. Na stole číše a volně položené dvě knihy.

Božetěcha (mile): Kosmo, muži můj milý, (po pauze domlouvavě) kdy už těch bláznivín necháš?

Nepochopím věru, proč je zapotřebí tobě, (usekává) děkanu kapituly, knězi, člověku, který prošel slavným učením lutyšským, aby se stýkal s lidmi nehodnými, nepolepšitelnými pohany a nechal si jejich uslintanými ústy vypravovat hloupé příběhy, o nichž navíc ani nevíš, zda vůbec se udály. Nevím, věru nevím, jak by se mistr Kolínský, na kterého tak rád vzpomínáš, díval na žáka do té míry zbloudilého!

Kosmas (sedí nad knihou, třikrát zatleská s lehce nachýlenou hlavou)

Božetěcha: Tedy výsměch?

Kosmas: Ani náhodou. Jak bych se mohl vysmívat řeči vznosné, jazyku vybranému, slovům, jež vycházejí ze sladkých úst samotné perly ženského pohlaví. (popojde k ní) Jen předstíráš, že se zlobíš, ale já ti na vějičku neusednu. (obejme ji a políbí) Připomněla jsi mi Franka Kolínského. Byl to však právě on, kdo mě učil nejen pravdě, ale i smyslu pro krásu. A nemůže snad pravdu hájit krása? Odpovím ti Catullem:

Komu věnovat pěknou novou knížku,  
pemzou z obou stran právě ohlazenou?  
Tobě, Nepote, ty jsi přičítával  
jakýs význam těm hříčkám mým již tehdy,  
když ses odvážil, první v Itálii,  
všecky věky vylíčit ve třech knihách,

tolik učených, nebesa, a pracných.

Přijmi tedy tu knížku, ať má cenu  
jakoukoli. Ty pak, ó Múso, přej jí  
přetrvat víc než jedno pokolení!

(probere se z nadšení, věčně) Ostatně zapomínáš, že kdybych nebyl ctitelem krásy, nemohl bych si za manželku vybrat tebe.

Božetěcha (už mírněji): Nemysli si, Kosmo, že mě obalamutíš svými chvalozpěvy. Starci, které si zveš a kteří tu svými onucemi a špinavými škrpály tropí neplechu, ti na důstojenství nepřidají. A nač vlastně psát o něčem, co se buď neudálo, nebo už je to dávno pryč a tedy jako by to také už ani pravda nebyla! Věčné pravdy Boží – to je to, co má vycházet z tvých úst. A je snad v této zemi pohanů málo?

Kosmas: Opravdu, nemýlím se, milá Božetěcho, až tak rozkvetl tvůj jazyk v manželství s knězem.

Škoda, že nelze ženám kněžství vykonávat. Až se našemu milému Bohu zalíbí povolat mě k sobě, hned by ses mohla tohoto úhoru ujmouti. (po pauze) Mluvíš o bláznivínách, ptá se někdo ale latiníků, odkud Ovidius, či ti, co mu předcházeli, čerpali své pověsti? Když jsem v doprovodu biskupů cestoval do Mantovy či do Mohuče k císaři Jindřichovi, ověřil jsem si, jak mocní milují umění. A ti největší chudáci? Mají snad něco víc než své příběhy, svoji paměť? Lze jim to vyčítat? A kdybych to nebyl já, ujal by se někdo těch ubožáků a nutil je, aby vyprávěli báje, jež mají od svých dědů o Libuši, dívčí válce, či o bojích Čechů s Lučany? Jen poslouchej!

(otevře svoji kroniku a čte)

Třetí, věkem nejmladší, ale moudrostí nejstarší, nazývala se Libuše, ta vystavěla též hrad tehdy nejmocnější u lesa, jenž táhne se ke vsi Zbečnu, a podle svého jména jej nazvala Libušín. Byla mezi ženami přímo jedinečnou ženou, v úvaze prozřetelná, v řeči rázná, tělem cudná, v mravech ušlechtilá, nikomu nezadala v rozhodování při lidu, ke každému byla vlídná, ba spíše líbezná, ženského pohlaví ozdoba a sláva, dávajíc rozkazy prozřetelně, jako by byla mužem. Ale poněvadž nikdo není úplně blažen, žena tak znamenitá i chvály hodná – ach, nešťastného osudu lidského! – byla prorokyně.

### 3.

Scéna by měla být napodobením klasických ilustrací pověstí (například Věnceslava Černého či Mikoláše Alše), aby tak vynikl kontrast mezi někdejší glorifikací mýtických postav a odlehčeným textem.

Kazi: To jsem opravdu zvědava, milá Libuško, jak si zítra poradíš. Mezi muži vládne (výmluvné gesto rukou) podivná nálada, na to, že to jsou negramoti, se jim stále cosi nezdá a teď ještě ten spor mezi Chrudošem a Šťáhlavem. O dnešním svátku nepřijdou, na to jsou příliš pověřiví, ale zítra tu ty dva, tuším, máme jako na koni.

Tetka (ke Kazi): Jako bys ji neznala, ta si ví rady vždycky. Ale o obřadech, Kazi, pomlč, to je moje starost.

Libuše: Milé dívky, z toho strach nemám. Kdo jsou muži – hrubá síla. Tím vše u nich začíná a také končí. Hodí se tak leda na práci či k lovu, no, někdy taky... (úsměv v zamyšlení) Rozumově ale na vedení nemají a chytřejší z nich si to alespoň uvědomují. Je na nás, abychom je zvládli – ovšem svou chytrostí a ne tak hloupě, jak se o to snaží ta militantní Vlasta. Opravdu nevím, k čemu jsou ty její věčné provokace dobré. Žehlít to pak nakonec musím zase jenom já.

Tetka (k Libuši): Koneckonců ta naše kouzla – ano, přiznávám – jsou dobrá opravdu jen na ovládnutí mužů. Ale když už tak ráda mluvíš o logice (s ironií), mohla bys nám laskavě prozradit, jaké máš řešení. Toho mistrování z tvé strany bylo už, myslím, dost. Teď se projev a hlavně neupadej do toho svého věšteckého nadšení. My tři si přece nemusíme nic říkat.

Libuše: Tady pomůže jediná rada a vy – obě dvě – si toho musíte být vědomy také. Chtějí mužskou vládu, tak ji budou mít.

Kazi: To jim chceš ustupovat?

Libuše: Tohle zdání vyvolat opravdu chci.

Kazi: Teď nám to musíš podat trochu srozumitelněji. Máš snad nějakou loutku v rukávu?

Libuše: Věděla bych o takovém muži. (posvátně) Bůžkové mě osvětili a vím tedy, kde ho hledat. Žije v obci jménem Staditz, ale ne, to teprve jednou bude, zatím to jsou Stadice.

Tetka (ke Kazi): Tak vidíš, Kazi, ona si opravdu nedá pokoj. (k Libuši) Ještě ti to zůstane. Víš, co se říká: kdo s čím zachází, s tím také schází. Tak, milá Libuško, a teď hezky pravdu, alespoň pro nás dvě. Tuším, že to má souvislost s těmi tvými nočními výjezdy, ještě k tomu za tmy v bílé říze. A vracívala ses až moc dobře naladěná.

Kazi (k Tetce): Ty myslíš...

Tetka: No ano, náhodou já nemyslím jenom někdy, ale vždycky, to už bys mě, při Moraně, taky mohla znát. (k Libuši) Tak kdo je to?

Libuše: No tak dobrá. Přemysl se jmenuje – je to muž rázný, (zálibně) taky pohledný a silný a hlavně – má mě rád. Bude mně zavázaný, vždyť to není maličkost – na knížecí stolec přímo od pluhu. Určitě si nebude počínat tak, aby se mi znelíbil.

Kazi: No, já nevím, muži jsou muži.

Tetka: Ono to má pro naši milou Libušku, Kazi – jestlis to nepochopila, ještě jinou cenu. Přikryje tu

svoji milostnou avantýru, aby ji nakonec někdo ještě nezneužil. Ten rejpal Prkoš ti do očí neřekne nic, ale nechtěla bych slyšet, co říká mimo společnost žen. Ne nadarmo mám své informátory.

Libuše: Tak, milé sestry, zítra nejspíš ti dva přijdou a oběma se svým rozsudkem zavděčit nemohu.

Pokud tedy ten druhý bude reptat, lépe řečeno troufne-li si, použiji, děvčata, naši zbraň nejspolehlivější – tedy slzy. Pro iluzi ženské slabosti nic lepšího neznám. Pronesu moudrý státnický projev a pošlu poselstvo do Stadic pro Přemysla.

Tetka: Hlavně nezapomeň na trochu té taktiky. Přímočará jsi někdy až moc, s tím věštěním slávy Prahy to bylo poněkud průhledné. Stačí se zorientovat v terénu, aby bylo každému, tedy každé jasné, kde hledat nejspolehlivější opěrný bod. Když máš Pšov, Libušín, Hostim a Lštěňí při okraji, tedy logicky – kde jinde budovat mocenské centrum než ve středu, na levém vltavském břehu. Taky nevím, jestli se to nedotklo Vlasty a jejích vojenských kompetencí.

Kazi: Pokusila bych se ještě trochu je zviklat. Vylíčit jim, jak tvrdá bude mužská vláda, tedy i pro muže.

Tetka (ke Kazi): Tobě to snad, Kazi, opravdu nemyslí. Copak jsi nepochopila, že pro novou dobu neplatí stará řešení? Ne nadarmo jsem zmínila své donašeče.

Kazi: To jim říkáš hezky.

Tetka: Tedy vážit si jich nemůžu, ale nakonec jsou užiteční. To koneckonců platí pro všechny muže.

Libuše: Přestaňte už se hádat. Ptaly jste se, tedy odpovím. (důstojně zaujímá věšteckou pózu s rukama nataženýma před sebou, pak mávne rukou a věčně říká): Náhodou Kazi neměla tak docela nepravdu. I když si myslím, že zviklat je, se ani mně nepodaří. Ostatně - nové koště dobře mete a o to těm našim chlapům jde, o změnu. Na důsledky dohlédnout – toho nejsou schopni.

Tetka: Jen aby to, Kazi, nedopadlo tak, že se ten náš brouček, naše milá Libuška, spojí s tím svým amantem proti nám. Neumím si představit, že by to taková Vlasta spolkla. Tím by sis, Libuše, pozici notně podkopala.

Libuše: Vzpomeňte na otce, jak nás učil zásadám moci. Říkával: kde je bázeň, tam je i kázeň. No a jak tu bázeň vyvolat, to už je, děvčata, naše věc, chápete, umění politiky. Nadarmo nejsme přece kouzelnice.

#### 4.

Blažena (dívá se píšícímu Karlovi přes rameno, čte a kroutí hlavou): To tedy nevím, kam tímhle směřuješ, trochu je to střížené Vančurou, trochu Ringo Čechem – vždyť první, co ti vytknou, bude, že to nemá stylovou jednotu.

Karel: Ty mluvíš jako kritik.

Ája: Tati, měl bys poslechnout, přece víš, že máma má vždycky pravdu a když ji nemá, tak platí pravidlo...

Blažena: Hele, ten svůj ostrý jazyk používej radši na toho svého Vickyho a vychovávej si ho trochu.

Ája: Jako ty tátu?

Blažena (ke Karlovi): Tady aspoň vidíš, koho ty se věčně zastáváš. Náhodou táta je hodný člověk a...

Ája: A?

Blažena: Vypadni už! (Ája s trháním rameny odchází, Blažena nahlíží Karlovi přes rameno, zasní se)

A...a když už se pořád musíš patlat v té historii, trochu poezie bys tam dát nemohl? Víš, nějaký příběh lásky, jako třeba Oldřich a Božena. Psávals mi kdysi takové krásné dopisy, všechny je mám schované. Jen nevím, kam se to, co na nich bylo hezké, z našich životů vytratilo. Jenom, jak jsi mě dokázal oslovit – po každé jinak a vždycky tak mile. Jednou jsi mi napsal: ty moje laňko nádherná... (zasní se)

Karel (podívá se na ni přes brýle): Říkáš Oldřich a Božena? Tahle love – story je už ale téma značně obehnané. No, jak myslíš. (pokračuje ve psaní)

## 5.

I tady bych vyšel z klasické ilustrace, nejlépe z období biedermaieru. V úvahu by mohl přijít nejspíše Machkuv obraz Oldřich a Božena, případně Mánesův obraz se stejným námětem.

Oldřich (ke svému druhu): Bílého jelena jsem ulovit dnes chtěl,

však laňku krásnou tak...

Šebíři, poslyš, zvědavostí jsem jat,

leč jedno přec už vím,

že špičák, tesák, vše, co při sobě mám,

ti do kabely vložit poručím.

Hej, dívko překrásná,

jakpak ti říkají?

Božena (udiveně se otáčí s tázavým pohledem po družkách):

Já snad tou oslovenou býti mám?

Jak však to poznat jen,

že tou mezi družkami jsem,

jíž patří pohled váš?  
Snad ani se to nehodí,  
bych s pánem mocným, bohatým  
já bavila se. Mezitím...

Oldřich: Mezitím co? Snad ještě máš  
jinou dnes povinnost,  
je-li pak toho ještě dost,  
co uložil ti hospodář?  
Však jméno své mi řekni jen!  
Je krok tvůj volný, či snad je  
pohledem pána provázen?

Božena: Svobodu neznám, ostatně  
od dětství žiji nejinak.  
A volnost? Tu má jenom pták.  
Božena, pane, je jméno mé.

Oldřich: Já krásou tvou jsem okouzlen  
(k Šebíři) (ta není hloupá vesnický).  
Tvůj osud může navždycky  
být zjinačen lehce jak sen.  
V sen můj, snad tvůj se proměnit.  
Však řekni jen, já slyšet chci,  
zda můžeš chtít, zda chceš mě mít.

Božena: Mě nikdo, pane, neptal se  
co přeji si, co ráda bych,  
to pro mě je jak letní sníh.  
Teď divím se té otázce.  
Divím se i vděčna za ni jsem.  
Odtud bych ráda kamkoliv.  
Jen býti kdes, sem nepatřit.  
Co pro vás, pane, já však jsem?

Oldřich: Věz, že bratrem knížete jsem já.  
Mé slovo mnoho znamená – je porušit  
bych kladl si za těžký hřích.  
Co nad zákon leč? Být milován.  
Láskou k tobě jsem zahořel.  
Bohdá na stolec nejvyšší tě povznesu,  
Ty nejkrásnější ze všech žen.  
(obejme ji)

## 6.

Blažena (s ironií opakuje poslední slova): Nejkrásnější ze všech žen! Tak to jsem taky kdysi byla,  
Alespoň pro tebe. Víš, co je mně ale na tom všem nejvíc  
líto? Že tuhle svoji fantazii dokážeš uplatnit, jenom když se  
díváš do minulosti. Pro přítomnost se ti jí už jaksi nedostává.  
(dívá se na monitor, po chvíli pokračuje) A s tou poezií jsem  
to taky nemyslela až tak úplně doslova. A není to pojetím  
tak trochu obrozenecké? Když to teď čtu, mám pocit, jako  
bych se dívala na Machkův obraz.

Karel (vybuchne): Tobě se člověk nezavděčí. Vždyť jsi ten biedermeier chtěla, ne? Chtělaš selanku,  
tady je. Ale čti dál – příběhy lásky pokračují.

## 7.

Knížecí palác, klenutá prostora velkého sálu. Kněžna Jitka sedí na kamenné lavici u románského okna.

Jitka (Judita, také německy Jutta, korpulentní dáma ve středních letech sedí na sedátku u okna  
hradní komnaty, rázným gestem vyhání komornou upravující jí oděv): Na přišerné moresy tehle  
chrosne země si nikdy ne-  
svyknula, nesvyknu.

Břetislav: To by ses o to, milá Jitko, taky musela trochu snažit.

Jitka (hašteřivě): Znažit? Proč právě já bych se měla stále o cosi znažit? Kdy jsem mohla projevit  
svoji vůl, vůle, vůli? Ti, co spricht o naše láska netuši, že nikdy šádna mezi námi  
nebyla. Byla jsem ti topra jen jako prostředek k trůn. Jak jinak by na něj mohl used-  
nout syn obyčejné sel-ky! Unesl bys mě, i kdybych byla ošklivá also die nacht. Ano,



sprostý únos stál na počátku našeho manželství.

Břetislav: Však se taky tvoji soukmenovci k mým lidem – k barbarům, jak ty říkáš, zachovali s největší krutostí.

Jitka: Co jiného bys čekal? U nás platí ršád, právo a poršádek. To vy si neosvojíte asi nikdy. Lotr patří do šatlava nebo na šibenici. Barbarši jste a barbarši zůstanete.

Břetislav (s gestem, jako by ji chtěl udeřit): Už mlč!

Jitka: So, jen se projev – český knýže Bršetislav, prý vzor ušlechtilosti a vida – pravý chulvát.

Břetislav (odevzdaně mu sklesne ruka): Jutto, proč hledáš chyby jen na mé straně, víš dobře, že únos krásné Jitky ze Schweinfurtu byl domluven mezi mým otcem Oldřichem a správcem východní marky Adalbertem z Babenbergu. Proč nás nepronásledovali? Politika se, milá Juditto, nedá posuzovat morálkou. Těžko kdy to bude jiné.

Jitka: Tohle je mi krásné vysvětleny – za to se vejde všelijaké schweineri. Třeba i to, jak jsi obětoval ty ze svých, kterši nestačili utéci.

Břetislav: No, tak dobrá, ale uvaž – byl jsem mladý, nezkušený a v podstatě jsem plnil otcovu vůli.

Jitka: Svého vater ani nepršipominej, taky pravy syn tehle země. Svého bratra Jaromíra nechal oslepit. Der nachste bruder Boleslav chtěl zase zabit Oldřicha a Jaromira nechal zbavit muštví.

Opravdu povedená rodynka. Dobrše jsem se provdala.

Břetislav . Copak si, Jitko, musíme pořád lízat tyhlety staré rány? Ostatně jsi českou kněžnou a naše začátky byly určitě hezčí, než jak je teď ve hněvu líčíš.

Jitka (už klidněji, nadále však odmítavě): Bud' rád, že jsem ti dala pět synů. Máš z čeho vybírat svého nástupce. (obrací se)

Břetislav uraženě odchází.

Jitka (hořce): Die Liebe? Befindet sich sie noch in der Welt?

## 8.

Blažena: Tak tohle ti romanticky založení čtenáři neodpustí. Ostatně jsem si jista, žes mně to udělal schválně, abys mě naštvál. Na to tě moc dobře znám.

Karel: Miláčku, tohle je typicky ženské myšlení. Pouze jsem respektoval fakta, ten únos byl opravdu dohodnut předem.

Blažena: Kde ale bereš jistotu, že to bylo právě takhle?

Karel: Jistotu nemám, kde bych ji vzal! Jak chceš hledat jistotu v něčem tak proměnlivém, jako jsou lidské vztahy! Koneckonců Jitka si mohla na nové prostředí docela rychle zvyknout – byla tak

mladá, na druhé straně ale víme, že jeden z jejích synů – Spytihněv ji jako Němku vyhnal ze země. Přemýšlej – jak by Břetislav Jitku mezi tolika dívkami poznal, nikdy předtím ji neviděl. Tedy...(po pauze) – no ano, musela být do plánu zasvěcena.

Blažena: To je ale – nemýlím-li se – argument spíš proti tvému pojetí. Stát se manželkou českého knížete – tedy regulérního vládce - jí vůbec nemuselo být proti mysli.

Karel: Jistě, mohli se milovat v prvních letech manželství, mohli si na sebe takzvaně zvyknout. Láska mohla přijít později, nebo nemusela přijít vůbec.

Blažena: Stejně tuším poťouchlost v tom, že sis vybral právě tu poslední možnost.

Karel: Poťouchlost? Třeba jen zkušenost, taky se dívám kolem sebe. Nemysli si, že mě zajímá jen historie. Pořád to máš jenom lidi s jejich klady i těmi špatnostmi. Současnost někdy pomáhá i to dávno uplynulé lépe pochopit. Mimochodem – já už jsem toho tvého zedníka sehnal. A nemáš tušení, co se dozvíš od úplně neznámého člověka, když ho pozveš na pivo.

Ája (vpadne do místnosti): Mami, nevíš, kde mám to tužidlo na vlasy? Prohledala jsem celou koupelnu.

Blažena: Já myslela, že už obdivuješ toho svého Víkyho. Stejně nepochopím, jak vy dva se vůbec snesete – on je technař, ty zase pankáč . či jak si to vlastně říkáte. Už jenom ta slova jsou hrozná.

Ája (pohodí rameny, odchází)

Blažena: Tak tady vidíš, co jsme to vlastně vychovali. Umíš si ji představit za dvacet let – já tedy ne! Kdy ta holka dostane rozum – a to jsou na to ještě ke všemu dva. Jó, to my, když jsme byli mladí! (pauza) Proč nic neříkáš? Byly ty naše začátky hezké, ne? Jenom tvý mámě jsem do oka nepadla a kdybychom se neodstěhovali, už bychom spolu dávno nebyli. Těch připomínek na moji adresu – a pořád se jí něco nelíbilo. Tohle jsem položila sem, mělo to být támhle. Uklidila jsem, ale ona by to udělala jinak a samozřejmě líp. Atakdále, a tak dále. Napadlo tě někdy, že vtipy na tchýně vymýšlejí muži, ale že mezi dvěma ženskými to dokáže být desetkrát horší? To už by ale vtipné asi nebylo, že? Vlastně jsi měl jeden takový příběh kdysi rozpracovaný, vzpomínáš? Z toho tvého torza jsem si stačila uvědomit, že to ta Eliška Přemyslovna neměla jednoduché ani s ženskými, ani s chlapy kolem sebe. Je to tak, ne? A proč jsi vlastně na ni zanevřel?

Karel: Ty myslíš, že by se to sem hodilo?

Blažena: No jasně, máš to stejně takový pelmel, alespoň mně není pořád jasné, co vlastně chceš, myslím jako ve výsledku, z toho všeho mít!

Karel (gestem ruky jako by naznačil: no prosím)

## 9.

Gotický klášter v Bavorsku. Eliška s opatem se procházejí křížovou chodbou, kamera zabere kostel s rajským dvorem. Přecházejí do skriptoria, kde rozhovor končí.

Eliška je třicátnice vyšší postavy, snědé pleti. Byla prý hezká a inteligentní, ale taky hrdá a panovačná, žena nevypočitatelného chování, občas podléhala hysterickým záchvatům. Mluví k opatu, tedy už staršímu muži, pohrává si s prstenem, chvílemi propadá záchvatům kašle.

Eliška: A víš, proč jsem nevstoupila do kláštera, proč můj život nezůstal vymezen ambity a arkádami, i když to bylo přání mého otce? Můj úděl mi byl jasný už záhy. O dětských zasnubách v panovnických rodinách přece víš, nu a na mě se jaksí zapomnělo. Pak ale zemřel bratr Václav, král Václav toho jména Třetí, tak mladý a už tak zhýralý, či spíše zhýralý a tak strašně mladý. (po krátké pauze s úsměvem) Pěkný výlupek to byl, otec ho rozmazlil. Přesto: začal prohlédat. Mohl z něho být dobrý panovník. (rozkašle se) Všechno bylo najednou jinak – zůstaly jsme tři sestry – tři Přemyslovny.

Opat: Sicut erat in principio – jakož bylo na počátku.

Eliška: Ach ano, rozumím: Kazi, Teta, Libuše. A také Anna, Eliška, Markéta. (rozkašle se, po pauze tvrdě odsekává) Ale taky ještě Eliška, moje jmenovkyně, moje o čtyři roky starší macecha, dnes vdova po dvou králích. Bože, jak já ji nenáviděla!

Opat: Dcero (konejšivě, ale i napomínavě), takhle by pravá křesťanka mluvit neměla!

Eliška: Jen mě nech, otče opate, ani vylíčit to nedovedu, jak ji nenávidím. Pořád, ještě dnes!

A proč bych měla lhát! Ne, na Boha nezapomínám, to bych musela zapomenout i na tetu Kunhutu, abatyši u svatého Jiří. Ze všech mých příbuzných pro mě znamenala nejvíc. –

A co jiného mi taky zůstalo kromě Boha? Sbíráám ostatky svatých a pro zbraslavský klášter bych udělala ráda víc, než mohu. Ale prostředků je málo. (hněvivě) To ta coura (opat dává najevo své zhrození gestem ruky), to ta coura (rozkašle se) tyhle starosti mít nemusí.

Nestačili jí dva králové, musí mít ještě nejmocnějšího velmože království? Pan Jindřich z Lipé je opravdu bohatý a mocný muž. – Ne, s Bohem otevřené účty nemám, ale s lidmi, s lidmi ano. Kdo mě vyhnal z Hradu – můj bratránek Rudolf, ten skrbílik, v Čechách se mu říká král Kaše, druhý Eliščin manžel. A kdo mě chtěl otrávit – můj švagr Jindřich Korutanský. A mám teď ještě pokračovat Janem? Mimochodem: také se Elišce dvořil.

Opat: Žena by měla svého muže ctít.

Eliška: I tehdy, když jde spíš o politiku než o manželství? Nestěžuji si. Neprovdali mě, provdala jsem

se za Jana ze svého rozhodnutí, neobětovali mě, obětovala jsem se sama. Co jsem také měla dělat, o koho jsem se měla opřít? Důvěru jsem měla jen ve starého Petra z Aspeltu – dobře radil už mému otci a (zasní se, něžně) v mého milého pana Viléma Zajíce. (odmlčí se) Švagr Jindřich opravdu nestál jako panovník za mnoho. Prokazoval to pořád dokola. Když se mě pak opat Konrád zeptal, zda jsem ochotna svrhnout tohle jeho vložené na mou zemi, co jsem měla odpovědět jiného?

Opat: Tys ale chtěla mluvit o svém muži.

Eliška: No, tedy muži – mužem se teprve musel stát. Provdala jsem se za kluka. Kdybych ti měla říci, jak jsem se cítila při tom jeho srdceryvném loučení s matkou před odjezdem do Čech!

Opat: Proč tedy ten sňatek?

Eliška: Proč jsem si ho vzala? Jako Antirudolf a Antijindřich představoval záchranu. Ne pro mě, věř mi, že na sebe jsem nemyslela, ale na své dědictví, na odkaz po předcích, na své království, na svoji povinnost. Johann, Johánek, či spíše Jean se měl stát Janem, králem Janem. – Ano, jak pravíš, konec napodobující počátek. Však jsem také vyjela na bělouši v bílém šatu jako pramáti Libuše. Jan byl pouhý kluk, ale syn římského krále – trumf proti Habsburkům. Ovšem – ta ironie – k těm já, jak víš, vlastně taky patřím, moje matka byla Guta Habsburská.

Opat: A Jan jako král?

Eliška: Šanci nepromarnil, učil se rychle, měl schopnosti diplomata i statečnost rytíře. Byl ovšem spíše lucemburský hrabě než český král.. A (po delší pauze) nikdy jsme si nerozuměli. A ta hanebnice Eliška (opat gestem ruky dává najevo nesouhlas), ano, ta mrcha štvála proti mně dál, už ne jako manželka Rudolfa Habsburského, ale jako milenka pana Jindřicha z Lipé. To on namluvil Janovi, že jsem proti němu chystala úklady, (s pláčem) to kvůli Jindřichovi podnícenému Eliškou mně Jan ukradl mého Václava – tři roky mu teprve byly. Kdybych všechno – rozumíš, všechno chtěla Janovi odpustit, tohle mu odpustit nemohu. A ona za tím vším.

Opat: I tohle mám napsat do své kroniky?

Eliška (tvrdě): Jak chceš, kněže. Můžeš tam i napsat, že ona zvítězila. Má peníze, vliv, milujícího muže a co mám já – ani trůn, ani vlast, ani zdraví, jen Boha. Proto mi ani ty nevyčítej, že hřeším. – Teď ale budeme pokračovat v dopise papežské kurii, tedy piš: ve věci svatořečení Anežky České...(její hlas postupně slábne, kamera se vzdaluje)

## 10.

Blažena: Tak ona se vlastně chudinka obětovala! Ale až takováhle nenávisť? Skoro mám chuť říct, žes to vystříhl dobře, totiž: je to jako ze života, myslím ze skutečného života. Stejně by mě

zajímalo, proč je to tak zařízený, že láska musí být vyvažována záští? Proč se musí za všechno tak draze platit? A proč vůbec musí být v životě tolik zla? Někdy myslím na to, až budeme staří a budeme bilancovat – víš, jaká ta bilance vlastně bude. Jestli jako budeme mít aktivní saldo a jestli budeme vůbec schopni zvážít, co se nám v životě povedlo a co zase moc ne. Účetnictví jsem se vždycky ráda věnovala, fascinoval mě ten pořádek v číslech a snad jsem tu práci i dělala dobře. Ale co v životě – v položkách daleko důležitějších? Myslíš, že je Bůh?

Karel: To kdybychom věděli, Blaženko!

Blažena: Víš, u účtovacího stroje býval saldovač a ten ti vykazoval kladné i záporné výsledky.

Třeba nás takový obrovský saldovač nebo přímo počítač – a to bude Bůh – bude taky jednou takhle hodnotit. Ale jak a podle čeho? Co je pro to důležité? Co bylo důležité dřív – myslím pro ty před námi, to ty asi víš. A k čemu vlastně tohleto páraní se v historii, když se lidé nakonec stejně z ní nepoučí! A ti po nás – sotva budou lepší. K čemu to všechno je, jaký to má smysl?

Karel: Maminko, ty seš filozof!

Blažena: Karle, neříkej mi maminko, víš, že to nesnáším!

Karel: No tak promiň, Blaženko, já jsem jen překvapen a potěšen, že uvažuješ i v jiných kategoriích, než v těch knoflíčkových. Ale vážně: píšu příběhy a co v nich kdo najde, to v nich najde. Uvažovat v obecných rovinách mě jaksí nebaví. Musíš si to nebo čtenáři – budu-li jaké mít – rozebrat po svém. Třeba i v příběhu jednoho starého muže, který...ale co bych povídal. Pro něj, jak se zdá, jsou právě tyhle myšlenky náramně aktuální.

## 11.

Zikmund Lucemburský, nemocný sedmdesátiletý muž, dva dny před smrtí hovoří se svým kancléřem. Rozhovor se odbývá ve Znojmě, v honosném patricijském domě. Zikmund tu odpočívá na cestě do Uher.

Zikmund: Kdyby mě alespoň ta noha tak pekelně nebolela! Nechat se všude nosit jako kus dřeva...

Kancléř (prosebně a útěšně): Vaše milosti...

Zikmund: Já vím, mám se chovat důstojně, já, Zikmund, římský král a císař, král uherský (s ironií) no a konečně už taky český, markrabě braniborský. Zapomněli jsme na něco? Ta s kosou se blíží a dává mi to setsakra znát. Však už mě taky část téhle leté bolavé nohy na cestě do věčnosti předešla. – Je potřeba bilancovat a před kým bych

měl tak máloco skrývat jako před tebou. (po pauze) Kde je Barbora, moje žena?

Kancléř: Můj pane, přece jste ji nechal internovat v Prešpurku.

Zikmund: Ach tak, zapomněl jsem. – Barbora Celská, patnáct let jí bylo, když jsem si ji jako čtyřicetiletý bral. (ušklibne se) Pěkná hračka – štíhlá, bílá pleť s pihami. Ale hračkou nebyla, aspoň ne jen pro mě, dělala si, co chtěla, šla z náruče do náruče a já jí to ani nemohl vyčítat. Ženských jsem měl nepočítaně a zdaleka všechny nebyly svobodné. Víš, co se mi na ní nejvíc líbilo? Její odzbrojující upřímnost. Žádné lži, žádné slzy, žádné výmluvy. Jednou jsme vypili dobrého uherského víc, než bylo zdrávo a (se smíchem) začali jsme se přít, zda ona měla více milenců než já milenek. (sarkasticky) Jenomže paměť mě zlobila už tehdy. Barbora byla prostě taková, jako všichni ti její příbuzní, hrabata Celští – stejná touha po moci a stejně věčná neukojenost. Však mi tohle manželství vytýkal i papež, mluvil o skandálu. Ten radil, zrovna ten mi měl co vyčítat. Však jsem mu taky řekl, když jsme se dostali k politice...tuším, že asi tohle: Ty máš špatné ruce, já mám špatné nohy, ty kazíš církve a já říši. Ano, tak jsem to řekl. Jestli tohle nějaký pitomý letopisec vyhrabe, nebude to zrovna nejlepší vizitka a víš sám nejlépe (po Ulrichově gestu), ne, neodporuj mi, že hodně svých chyb jsem nepřiznal. Však budu zanedlouho skládat účty u jiné instance. – Ach Bože, ta strašná bolest! (plačtivě) Kde je Barbora, proč ji nikdo nezavolá?

Kancléř: Ale Vaše milosti, přece víte, že...

Zikmund: Už si vzpomínám, ano. Chtěla připravit mého zetě Albrechta o nástupnictví, a proto jsme ji zavřeli. (náhle vesele) A dobře jsme udělali, že? Naše dcera Alžběta je ovšem stejně divoká jako její matka, nevím, jak to s ní chudák Albrecht vydrží. A to nemluvím o jeho vladařských schopnostech.

Kancléř: Jsem přesvědčen, že Albrech Druhý Habsburský půjde ve vašich stopách.

Zikmund: Nesmysl! Jít v něčích stopách, to je nejjistější cesta k neúspěchu. Vlastní hlavou se musí řídit. Jedno mi ale nikdo nemůže vytknout. O říši jsem se staral, rovnal spory v Němcích a Uhry držel proti Turkům. Snad se mi to všechno vedlo, až na ty české kacíře. No a jestlipak si uvědomuješ, že jsem měl s nimi vlastně stejný cíl?

Kancléř: Prosím?

Zikmund: No ano, přece napravit církve. Já měl na to jen jiný recept. Ustoupit jsme nakonec museli všichni – já i oni. A stejně jsem se jim nezavděčil. A víš, koho ti parchanti teď uctívají? Moji ženu Barboru. Naučila se kvůli nim česky, aby s nimi mohla v češtině korespondovat. Katoličtí páni jakoby v zemi neexistovali, ona jedná pouze s kališníky. Kdepak ta – ta pro moc udělá cokoli. Zapře i svoji víru, pokud vůbec nějakou má. Ostatně, co člověk může čekat od ženské, která nevěří v nebe a peklo, snad ani v Boha, leda ve své neřestné tělo. Dala se prý dokonce na alchymii, považ!

Kancléř: Císařovna si své věci srovná s Bohem, Jasnosti, tak, jako ostatně my všichni.

Zikmund: Mluvíš jako kněz! Já ale teď nemyslím na Barboru jako na ženu, byť svoji, ale jako na královnu, císařovnu. Co ještě stihne asi napáchat za ta léta, o která mě přežije! A ti Češi! Co všechno se mně navyčítali! Kdo svolal oba církevní sněmy – já! Že upálili Husa – to už byla věc církve a do té já se vměšovat nemohu. A pořád: ta liška ryšavá. A že můj otec byl Karel Čtvrtý a že jsem vyrůstal v Praze, to už zapomněli. Ten lenoch Václav se jim sice uměl zavděčit, ale nakonec ho z těch zatracených husitů ranila mrtvice.

Kancléř: Váš pan bratr měl být jako král rozhodnější.

Zikmund: To ano, to by ale taky nesměl být takový opilec. Přesto na něj teď často myslím. Nevnímám teď nic než bolest, ale přesto: vzpomínám na rodiče a vím, že to patří ke konci, k mému blížícímu se konci... A víš co – zavolej mi toho nového minnesangra, ať mi zazpívá romanci o víle Meluzíně, pramáti našeho rodu, lucemburského rodu. Romantické příběhy jsme milovali, ale romanticky, milý Ulrichu, jsme nikdy nežili.

Kancléř (má se k odchodu)

Zikmund (s náhlým strachem): Počkej ještě, než odejdeš – kdyby ses vrátil pozdě a já už... Ať mě uloží v řeholním rouchu s říšskými symboly v ruce po bok mé první manželky Marie Uherské a k nohám svatého Ladislava. Těším se, že se zbavím tohoto utrpení. Ale kam půjdu? Kde mě budou chtít – tam (ukáže prstem nahoru) nebo (ukáže prstem dolů)?

Blažena: Tak jak vidím, ono to bylo docela moderní manželství – tedy alespoň na středověk. – A pak že prý stáří přináší moudrost! Leda tak sklerózu.

Karel: Účel jim světil prostředek právě tak jako nám. Až tak příliš se lidé opravdu nemění.

Pragmatismus, jak vidíš, není až zas takovou novinkou a fungoval určitě docela dobře i v těchhle ideologických dobách. Jenom se mu tak neříkalo.

Blažena: Těch Božen a Oldřichů nikdy asi nebylo moc, že?

Karel: Levobočků bylo vždy víc než dost a taky víme, že se mnozí knížecí a královští otcové dokázali i o své nemanželské potomky docela slušně postarat. Asi i líp než o jejich matky. Mnozí ti mocní si s tím, že se o tom ví, hlavu nelámali, slovo veřejnost neexistovalo a oni měli přece tu moc!

Blažena: Poté, cos nenechal na poměru Břetislava a Jitky chlup čistý, nevím, jestli má smysl se k tomu ještě vracet. Ale přesto: co myslíš, dá se láska srovnat s mocí a bohatstvím, i když je obojího - té moci i toho bohatství tak moc?

Karel: O tom přece svědčí ti levobočci, ne? Ale dobře, já ti rozumím, jak to myslíš, třeba takový Jagellonec Vladislav Druhý byl určitě milující manžel i otec, jenže zase: byl to lepší člověk než král.

Blažena: No a nemělo by to tak nakonec být? Že by ti nahoře nemuseli být třeba nutně nej jako politici, ale byli by to alespoň slušný a hodný lidi? Možná, že by proto pak nemuseli být ani jako politici úplně nejhorší.

Karel: Víš, můj děda se za první republiky politice věnoval profesionálně a babička říkala, že politika je nutně špína. Jenom do ní – zcela samozřejmě – nezahrnovala dědečka. Takže já vlastně nevím, co ti mám odpovědět.

Blažena: Tak to jsem ráda, že taky jednou dokážeš přiznat, že něco nevíš, Karle. To je zatím to nejlepší, co jsem od tebe slyšela. – Není ona celá ta historie jenom takové věčně stejné kladení otázek, na které se odpovídá stále jinak?

Karel: Teď právě jsi pochopila slabé místo i největší půvab toho – jak ty říkáš – páraní se s minulostí. A já ti teď jednu takovou otázku položím a vůbec se nebude týkat té velké historie, ale toho, co tebe zajímá – jak vidím – nejvíc. Tak čti a pak mi řekni: měl ji rád, neměl ji rád?

Blažena (upíná zrak na monitor)

### 13.

Ve své pracovně ve vídeňském Hofburgu sedí před manželčíným obrazem Ferdinand První. Je to vousatý muž asketického vzhledu blížící se šedesátce (zemřel v 61 letech). Je spíše menší postavy, hubený a bledý, dlouhý krk je poněkud nachýlen dopředu, má velký zahnutý nos a vystouplý dolní ret.

Ferdinand: Vaše Veličenstvo Anno Jagellonská, (po pauze něžně) moje milá Anno, nejmilejší Annechen, kolik trudných let už uplynulo od tvé smrti, jak dlouho už jsem bez tebe, jak dlouho už mě neprovází tvoje láska! Jeden druhému jsme byli určeni, ostatně jinak to v panovnických rodinách nebývá, a přece: kdybych si směl vybírat sám, nemohl bych vybrat lépe. Bylo nám oběma osmnáct let, když jsem si tě v Linci bral a já se okamžitě zamiloval do modře tvých očí, do sladkých úst s plnými rty, do rudozlaté barvy tvých vlasů, do jemných rysů tvé něžné tváře (pohládí manželčinu podobiznu). Patnáct dětí jsi mi dala, ale já jsem sám, protože děti jsou děti, vedeš je, ukazuješ jim cestu, aby po ní šli, až dospějí, a oni po ní jdou, někdy z ní ale i sejdou jako Maxmilián, ten násilník a bezvěrec. (krátká pauza) Dali jsme jim vzdělání, obklopovaly je knihy, umění, pohoda, naše láska. Každé z našich dětí jsem bral jako zázračný a velkolepý dar od tebe a



sama dobře víš, že jejich výchovu jsem nenechával jen na učitelích a vychovatelích, nu vidíš, a přece...

Bylas mi vším – manželkou, milenkou, rádkyní. Doprovázela jsi mě na cestách, vzpomínáš, i v pozhnaném stavu. A když jsi mě zastupovala, dělalas to skvěle. Který muž mého postavení by tohle mohl říci! Měl jsem tě a dnes jsi pryč. A já? Jsem unavený starý muž, který vládu pozvolna předává synům. Co pro mě znamená přepych a bohatství? Připravuji se na cestu. Na cestu k otci nás všech a také k tobě, Anno!

Anna (něžně): A co láska, milý Ferdy?

Ferdinand: Anno, to je tvůj hlas, Bože, to přece není možné. (sahá si na čelo)

(po pauze) Miloval jsem tě po celý náš společný život, Annechen, myslím na tebe stále!

Anna: Ale já myslím lásku k lidem, Ferdinande, součást tvého údělu vladaře.

Ferdinand: K lidem? K jakým lidem? Císař vládne, je přísným a spravedlivým pánem poddaných, Anno, to je to pravé slovo – poddaných. Přijal jsem vládu nad monarchií a spolu s bratrem Karlem i nad světem jako úděl svěřený Bohem a Bohu se přece, milá Anno, neodporuje. (hněvivě) To moji nepřátelé mluvili o mé pomstychtivosti a krutosti (povstane) Co jsem měl ale dělat – připustit, aby si stavové dělali, co se jim zlíbí? Jako dobrý katolík jsem snad měl uvolnit prostor pro jiné, než naše pravé katolické náboženství? Kdyby nebylo oné mé – jak říkají – tvrdosti, upevnil bych stát? Jak jinak bych udržel v jednotě tři celky tak odlišné – naše habsburské državy, České království a Uhry? (podrážděně) O jakých lidech to mluvíš – o odbojnicích ze sedmačtyřicátého, o protestantech nebo snad o těch věčně nespokojených sedlácích? A byl jsem snad málo laskavý ke svému okolí, třeba i ke svému služebnictvu?

(po pauze tiše) Anno, Annechen milá, proč teď nic neříkáš? (zpytavě přistupuje k obrazu a prohlíží každé jeho místo) Bože, já snad šílím. (sahá si na čelo) Ano, preludy, ďábelské preludy mě mají zviklat. To nemohla být Anna, byla vždy tak oddaná. (v rozčilení převrhne obraz) Jsem povinován Bohu naplnit svůj úděl – ano, sem patří to slovo – úděl, který mi svěžil a jsem povinován zachovat čistotu naší pravé katolické církve. Hned ráno nechám zavolat svého kaplana a bude se dlouho, dlouho modlit a také postit, dlouho postit. To jen ďábel mě pokouší, abych sešel z víry pravé, jako se mu to povedlo u těch zlopověstných protestantů. Proto už nikdy žádný pardon, žádnou milost...jen nezaváhat, nezaváhat, jak mě to učili v mládí ve Španělsku. (sáhne po modlitební knize, otevírá ji, modlí se)

Blažena: To on byl tenhle Ferdinand První vážně takový fanatik?

Karel: Z pohledu dneška určitě. Tohle měl být vlastně příběh taky o tom, co všechno – , může, ale i nemusí lásku limitovat – náboženství, moc, politika, či co já vím ještě. Ale taky, jak je důležité, který věk se na tu onu historickou postavu dívá. V každém případě byl Ferdinand První hluboce věřící člověk, v tomhle smyslu pravý syn své doby. A pak ta španělská výchova, mimochodem lépe mluvil španělsky než německy. A taky byl asketa a workoholik. Představ si, že jedl jen jednou denně. A milostné plotky? Na ty si tedy zrovna nepotrpěl. A co určitě nebyl? Rozhodně žádný krasavec. A naopak: co zcela jistě byl? Jeden z nejschopnějších Habsburků – myslelo mu to perfektně.

Blažena: Ale ta láska k zemřelé ženě působí v těchto souvislostech docela zvláště.

Karel: Nu ano, byl to tvrdý člověk. Všichni ale máme něco nebo někoho, nač se upínáme a když to ztratíme, ztrácíme všechno.

Blažena: Jako Ferdinand?

Karel: Jako Ferdinand. Ale abychom nebyli nespravedliví. Tenhle vítěz nad českými stavy nebyl jen nesmlouvavý a sebevědomý. Působil prý jako šarantní, veselý a hluboce vzdělaný člověk.

Blažena: Možná je ten tvůj příběh taky o tom, jak nemůžeme klást měřítko naší doby na to jeho 16. století.

Karel: No a co jsem před chvílí – možná jen trochu jinými slovy – řekl já?

Blažena: No tak schválně.

Karel: No přece (necháपavě) jak je důležité, (pomalým tempem) který věk se na tu...

Blažena: No vidíš, to je nápad.

Karel (rozesměje se): Ach tak, ty mně, Blaženko, toho Huga Haase vracíš Vlastou Burianem. Dobrý, беру, je to 1:1

Blažena: Možná tomu tvému Ferdinandovi jenom chyběla představitost. Tedy muž, který miluje, podle mě ale ne absolutně. Poslyš, není to vlastně nesmysl? To bych taky mohla hovořit o ženě, která je tak trochu těhotná, ne?

Karel: Teď jsi na to kápla, miláčku. Možná bys některý z těch příběhů mohla napsat ty, určitě by bylo zajímavé, jak bys to okořenila svým ženským pohledem.

Blažena: A vůbec: co žena a politika? Zajímalo by mě, jak by to asi vypadalo, kdyby role byly obrácené. Kde ale takový příběh vzít, vid'?

Karel: Copak jsi zapomněla na jednu z nejznámějších žen na trůně, na velkou reformátorku Marii

Terezii? Možná tě bude zajímat, že si má se svým starým – ona tak o něm totiž mluvila – právě teď co říct.

## 15.

Schönbrunn. Marie Terezie vyřizuje akta, jen občas od nich vzhledne, aby se podívala na svého , opodál stojícího , muže.Nejsou už mladí, snad ve věku kolem čtyřicítky, oba korpulentních postav.

Marie Terezie (začíná mazlivě, postupně zvolňuje tempo řeči, studuje nebo předstírá, že studuje listiny): Ale, myšáčku, co mi to zase provádíš? Myslíš si snad, že mou jedinou starostí je hlídat svého muže?

František Štěpán Lotrinský (dobrácky působící muž s mírným pohledem, lišácky): Terinko, drahoušku, já vůbec nepochybuji o tom, že si na svá bedra kladeš až příliš mnoho státnických povinností, proč k nim ale přidávat starost o moji mravní bezúhonnost?

Marie Terezie (i přes výtky má být zřejmý její láskyplný vztah k manželovi).: Známe své Pappenheimské, se říká, že? A také my dva se známe, Františku, a dobře se známe. A dobře to taky máme rozdělené, že ano? Já starost o říši, práci a zodpovědnost a k tomu výchovu našich dětí. Mimochodem – s těmi si ty neděláš starosti ani ty nejmenší. Když už tak rád pronášíš ten svůj bonmot, že dvůr je jen tvoje manželka a tvoje děti, nezapomínej, že jsi pořád ještě otec.- Pro tebe jakoby neexistovalo nic než tvoje zájmy, tvoje koníčky. No budiž, zajímají tě přírodní vědy, proč ne, koneckonců. Nechápu sice, k čemu ty tvoje hračky jsou dobré, jako třeba (hledá v papírech, čte) stroj poháněný parou a vodou. Vždyť je to proti přírodě. Nu ale prosím, bavíš se, tak se bav.Kde však zůstala tvoje odpovědnost vůči státu! Už můj otec, Karel Šestý slavné paměti tě jmenoval členem tajné konference. Snažila jsem se prosadit tě v říši jako spoluvládce. A kdo stál za tvým jmenováním vrchním velitelem armády? A právě tady jsi totálně selhal. Opravdu, jak říkám, skvělá dělba práce, milý Franzi.

František Štěpán: Dělba práce? Snad moci, ne? Ale já ti ji nezávidím.

Marie Terezie: Nu, jak bys taky mohl. To bys musel mít trochu víc – ano, znovu to řeknu – zodpovědnosti.Ted' jistě připomeneš to své podnikání.

František Štěpán: Ano, ale plným právem. Založil jsem snad málo továren na majoliku či třeba přádelen? Půjčil jsem snad jako soukromý občan státu – státu, na jehož vrcholu spočíváš ty – (podbízivě) a bezesporu jsi jeho největší ozdobou – málo peněz? Ty sama nejlépe víš,jak ohromné sumy to byly. Jak jsem se tu měl prosadit?

A kým jsem byl pro tvé Vídeňáky? Vévodou bez země, pánem z Nemanic.

Marie Terezie: Ale, miláčku, vždyť já ti tvé obchodní nadání neberu. Jsem ráda, že jsi v tomhle směru dokázal vyniknout. I když – popravdě řečeno – nebýt toho závratného bohatství, jež jsi získal po falcké tetě... Základ k podnikání ti spadl do klína jaksi sám. Ale ano, uznávám, obchodník jsi opravdu dobrý, promiň, v tomhle směru jsem tě nechtěla urazit. (chladněji) Odbočili jsme. Abych se teď vrátila k tomu, o čem jsem vlastně chtěla hovořit původně. (ledově) Jde mi o ty tvé zpěvačky a tanečnice. Objevil jsi vsutku svérázný způsob, jak podporovat umění. Ale já nebudu nadále v těchto věcech žertovat. Nebudu to nadále tolerovat – tak, jako nehodlám tolerovat mravní rozklad v říši a zejména ve svém korunním městě. (rozzlobeně) Všechny ty prodejně ženské potáhnou – chci je vidět za městskými hradbami.

František Štěpán: Ale nasadit na mě tajnou policii!

Marie Terezie (už klidněji): Moje rodina je jen částí toho celku, za který nesu zodpovědnost. Ovšem částí, na kterou je nejvíce vidět. Proto nestrpím ani od tebe nic, co je s tím v rozporu. I proto jsem tak přísná na svoje děti.

František Štěpán: Nemyslíš ale, Rézičko, že příležitostí k žárlení bych i já měl více než dost? Vždyť jsi obklopena samými muži a začíná se povídat o tobě a o Kounicovi – a ty víš dobře, jak já toho arogantního chlapa nesnáším.

Marie Terezie: Kounic je rozený diplomat, muž velkého rozhledu. Toho mi Evropa může jen závidět. Ale tím vše začíná a taky končí. Nevěřím, že svoje slova můžeš myslet vážně, Franzí. Až příliš dobře znáš mé přesvědčení, moji katolickou výchovu. A taky víš, že i když dnes už dopisy adresované tobě nekončí slovy deine mäusl (titulky: tvoje myška), nejsme přece už nejmladší, milovala jsem vždy jen tebe. A i teď – po letech – jsi pro mne pořád ještě ten lotrinský princ, ten hezký, příjemný a okouzlující mladík... (vzrušeně) Dobře vím, odkud se ty řeči proti mně berou. To se mi moji milí Vídeňané mstí – když nemohou jinak, alespoň pomluvami – za mravnostní komisi a za mravnostní policii, které jsem nechala zřídit. A já se ptám – je snad málo nevázanosti, je snad málo pohlavních chorob, je snad málo nemanželských dětí? Hovořit o mně stejně jako o té příšerné ženské, o té ruské nymfomance Kateřině Druhé, to si opravdu nezasloužím. Ano, říkají mi Magna mater Austriae a taky matka polních táborů, ano, ale co je důležitějšího pro stát než bojeschopná a dobře vycvičená armáda! Ne, dnes už bych si ukrást Slezsko nenechala. (po pauze veseleji) ‚A‘ propos, když armáda, tak koně a když koně, tak projížďka. Víš, jak to miluji. Pojedeš se mnou, nebo dáš zase přednost lovu?

František Štěpán: Jak chceš, Terinko. Půjdu se tedy převléknout. (odchází)

Marie Terezie (zahořkle): Ano, jak chci. Stále jenom, jak chci nebo taky: jak poroučíte, Vaše veličenstvo. Nic jiného neslyším. Ale cožpak jsem jenom císařovna?  
(pohled do zrcadla)

## 16.

Blažena: Tak takováhle míra emancipace – to asi taky není, jak se říká, to pravé ořechové, vid'?  
Zajímala by mě reakce feministek na to, jaks to pojal, jak jim by se to líbilo. Víš, já rozumím tomu, že žena, která má všechno, vlastně ani všechno mít nemusí. Taky беру, že žena v takové pozici asi musí být jedničkou i v manželství, ale nechat sledovat svého starýho...

Karel: Ale miláčku, zase jsme u toho – já přece tím, co píšu, vůbec nic neřeším – natožpak dokonce emancipaci či co. Ostatně ujišťuji tě, že vymýšlet jsem zase až tak moc nemusel. A ta moc? Však ono je i tak dost ženských, který toho svého utáhnou na vařený nudli a žádný posty k tomu nepotřebují. A je to asi tak přirozený, jako je zas třeba naprosto nepřirozený určovat procento žen ve veřejných funkcích. V každém případě tenhle věčný boj obou pohlaví – někdy skutečný, jindy předstíraný a okořeněný erotikou má svůj podíl na tom, čemu se říká historie.

Blažena: Koukám, že jsi ve svém živlu. Už zase přednášíš. A já husa – místo abych šla dělat něco užitečného, tedy aby alespoň jeden z nás dělal něco užitečného, tě tady ještě poslouchám. Když už máš tuhle potřebu, proč neřešíš třeba vztah rodiče – děti? Pokud jsi opravdu takový myslitel, mohl bys třeba dojít i k nějakým praktičtějším závěrům. Použitelným pro tuhle rodinu. Nemůžeš popřít, že starost o ni jsi nechával vždycky spíš na mně.

Karel: Ale Blážo, mám ti opakovat, že nejsem pedagog, ale spisovatel? Jak mám dojít k něčemu takovému, co ty si představuješ? Maximálně to může být poutavé, nebo taky ne.

Blažena: Jo, nebo taky ne. Tahle ta starší historie dneska asi bude málokoho zajímat. Mohls spíš zabrousit do dvacátého století s osobnostmi, který jsou ještě lidem známý. Je-li, jak tvrdíš, člověk pořád stejný a mění se jenom kulisy, proč teda nesáhneš po něčem současnějším? A taky si myslím, že už bychom mohli pomalu směřovat k závěru. Aspoň na můj vkus by to stačilo vrchovatě.

Karel: K závěru? No, proč ne! Líbí se mi, jak jsi řekla, ne ty, ale my bychom... Tos mně přes to věčné hudrování, kterému ostatně moc nevěřím, to jenom, abys neztratila glanc, vid', udělala radost. Jsem rád ale hlavně proto, že o tom, co píšu, přemýšlíš. – Oni všichni ti revolucionáři nebo diktátoři byli nějak lidsky zmrzačení a mně by se o nich moc dobře nepsalo. Něco bych ale měl - věděl bych o jedné zajímavé figuře a i ten její partnerský vztah byl zajímavý...

Byt Jana Masaryka v Černínském paláci. Dobu zbývající do únorových událostí by mohl naznačovat vánoční stromek. Davenportová mluví s lehkým anglickým přízvukem.

Jan Masaryk (přechází po pokoji, pak usedá, bezmyšlenkovitě listuje novinami, odkládá je): Dneska jednala vláda. A víš, co mi přišlo za celé to dopoledne jako naprosto nejstrašnější?

Marcia Davenportová (odkládá hrneček s kávou, úkosem se podívá na Masaryka): Mám se snad bát i zeptat se? (po pauze se starostlivostí) Jene, co je s tebou?

Masaryk (ignoruje Marciinu otázku, působí zamyšleně, odpoví po chvíli): Ta naprostá Gottwaldova sebejistota. Nevidíš na něm ani stín pochybnosti, ani stín pochybnosti, jak to všechno nakonec dopadne. A vůbec to nemusí dávat okázale najevo, ono je to nějak v podtextu všeho, co dělá a co říká. (pauza, pohled ke stromečku) Chtěl bych jen doufat, že ten příští - osmačtyřicátý - nakonec přežijeme bez úhony.

Davenportová: Jene, to se budeme obelhávat? Jak si člověk tvého formátu vůbec může dělat nějaké iluze? Jak asi mohou volby dopadnout v zemi, kde komunisté mají pod palcem vnitro i armádu? Jejich vliv je den ode dne větší. Tahle matematika není příliš složitá. Ale tohle všechno přece nejlépe víš ty sám. A do voleb zbývá ještě tolik času...Kdyby se jim plány začaly hroutit... (odmlčí se)

Masaryk: Ale ano, vždyť já vím. Když ona ale ta těšínská jablíčka tak dobře chutnají... Já se v poslední době dost často sám sebe ptám, co by dělal táta, kdyby byl v mé kůži. To já často, když jsem v úzkých – a o tyhle situace teď vůbec není nouze – si tak říkám, co by asi dělal on. Víš, starý pán věřil, že i takoví mrňousi, jako je třeba náš národ, přežijí násilníka, když ale budou mít dost mravní síly.

Davenportová: Tos mi ale přece jednou řekl sám, když jsme se bavili o Mnichovu. Podle tebe, kdyby tvůj otec žil, řekl by: tož budeme bojovat!

Masaryk: To přece nemůžeš srovnávat, Marčo! Tehdy – v osmatřicátém – byly fronty jasné: republika – Německo, my a oni, národ byl jednotný. Ale co chceš dělat dnes? Kudy prochází ta hranice? Vždyť vidíš, co udělali s tím mým milovaným malým člověkem!

Davenportová: Lidi lze pohláznit, lze je i zfanatizovat, to jsme přece viděli na Němcích, ale ne všechny a ne napořád. Řadě lidí se už oči otevřely a dalším se otevrou. Za svobodu, za uznání principu slušnosti se prostě bojovat musí, i když vyhlídky nejsou dobré a možná právě tehdy, když nejsou dobré.

Masaryk: Víš, já jsem teorie nikdy rád neměl. Vždycky jsem spíš koukal na to, jak to vznešené přenést do normálního života třeba nějakého toho pana Nováka. A tak si kladu otázku: kdo bude za

svobodu bojovat? Snad studenti, sokolové a nevím kdo snad ještě, ale na celý národ by to bylo hodně pod čarou. Víš, my nejsme ani Poláci, ani Jihoslovani.

Davenportová: Tak zrovna tenhle předsudek bych od tebe, Jene, nečekala. Když jsem ti vykládala o tom, jak je mi tahle země blížká a že mám pocit, že sem patřím, jako bych se tu narodila, rozhodně to nebylo pro nějaký přízemní český realismus. Ano, zpočátku mě zajímal jen Mozart a jeho Praha a moc jsem toho tehdy o mentalitě tvého národa nevěděla, ale to, jak se vaši lidé chtěli Hitlerovi bránit, jsem musela obdivovat. Chtěli přece bojovat. (s jemnou výtka) A nebylo to snad masarykovské?

Masaryk: Můj tata věřil v sílu demokracie. Víš, Marčo, já jsem nikdy nebyl zrovna moc dobrý žák. Ale tolik jsem pochopil, že udržet demokracii znamená udržet i lidskou důstojnost a to jaksi bez svobody nelze. (pauza) Jenomže – sama vidíš, jak jsou karty rozdané. A v tom to vězí. Demokracie v ohrožení se asi nedá zachránit jenom demokratickými prostředky, jak ale zastavit parní válec, který zezadu tlačí ruský tank? Já toho svého malého člověka vůbec nepodceňuju. Jen bych strašně nerad, aby trpěl víc, než musí. – Jsme na tom zle, moc zle. Rusové nám pořád ukusují z toho našeho národního koláče a až sežerou všechno, budou chtít, abychom sami říkali, že ten koláč ještě máme.

Já si teď pro útěchu čtu v historii. Nevěřila bys, kolik velkých říší uhnulo od vrcholů až ke kořenům. Uvidíme. Když ne my, tak alespoň naše děcka uvidí. Já myslím, že ty mocipány zahubí to, jak soustřeďují čím dál víc té moci v čím dál menším počtu rukou. Nakonec se vzájemně sežerou. Jenže než se všichni sežerou, moc a moc malých lidí – těch, kteří prokoukli, ale i těch, co neprokouknou – bude obětováno jejich apetitu. Ale není to jenom ve vztahu mrňousů a velikanů. Já si tak říkám, že vona ta velká země nemusí nutně být pro mrňouse nebezpečná. Musí to ale být země, kde muži nekřičej na ženy a ti, co jsou u moci, nekřičej na ty, co jsou bez moci. Možná je taky otázka, jestli opravdu každej velkej volk je volk opravdu velkej. Já jsem se ale rozmluvil, jako když mluvím do rozhlasu, vid'?

Davenportová (po pauze): Vzpomínáš si, jak jsme si připravovali žabí stehýnka a hádali se, mají-li být na másle, nebo na oleji? Zkombinovali jsme to a byl to vynikající pokrm. A dobré to bylo i proto, že my dva se máme rádi. Ale poslušnost Moskvě a udržení parlamentní demokracie, jak si to představuje Beneš, to se prostě zkombinovat nedá. Tenhle pokrm by nebyl stravitelný ani náhodou.

Masaryk: Ono taky být zahraničním ministrem malého národa je dnes náramně smutné povolání. To Benešův hlas, když byl mezi válkami na mém místě, ještě něco znamenal. A vidíš: uměl by si třeba takový belgický ministr Spaak představit, že každý krok, který udělá, mu dopředu musí schválit Washington?

Davenportová: A jak se tedy zachová ten náš zlatej Honza, jak ti lidé ještě pořád říkají? (po chvíli)

Co uděláš, Jene?

Masaryk: Já nevím, Marčo, já prostě nevím. Můžu snad, proboha, já sám něco změnit? Nebyl bych nakonec pro svůj národ užitečnější v nějaké opravdu svobodné zemi? Tady a teď je to moje „údolí rozhodnutí“. Jenomže to není literatura, to není fikce. – Nakonec ale stejně vím, že to neudělám a ani udělat nemohu. Slíbil jsem kdysi otci, že budu za všech okolností stát za Benešem. Starý pán mi to tehdy řekl nějak takhle (zvolna se rozpomíná): Jene, nesmíš Beneše opustit. Víš, on není dost velký. – Sliby se mají plnit. A tak i já ten svůj. A zvláště teď, když je Beneš nemocný, unavený a opravdu jakoby všemi opuštěný. (pauza) Marčo, já to vím, oni mě zabijí!

## 18.

Karel: Tak tady máš toho svého ideálního člověka pro politiku – hodného a slušného chlapíka západního střihu, vtipného, oblíbeného a nějaké to nej bych určitě ještě našel. Vidíš ale sama, že to nestačí.

Blažena: To je ovšem okolnostmi a ty se vždycky nedají zrovna lámat přes koleno. O politice, pokud vím, se říká, že je uměním možného, dílem kompromisu, jenže kde hledat tu správnou hranici? A pak...co vlastně platí víc – být hrdinou, či obětí? Skoro bych řekla, že to druhé lidi víc ocení. Ono totiž hrdinství vede ke srovnávání, no a z toho nemusíme vycházet zrovna nejlépe.

Karel: Odpověď na tvoji první otázku je jednoduchá: kompromis se nesmí rovnat porážce. V našem případě je to ale opravdu tak, že karty byly skutečně velmi nešťastně rozdány. A jak to bylo s Masarykovou smrtí, tedy byla-li to vražda, nebo sebevražda, to už asi nebudeme vědět nikdy. Pro obojí totiž svědčí řada indicií. A to hrdinství? Řekl bych jen, že těžké je ho projevít, ale někdy je těžké ho i poznat. To slovíčko je ovšem možná trochu čítankové, možná bych ho nahradil jiným, třeba...

(zvonek, Blažena jde otevřít, ve dveřích stojí dva mladí muži, jeden všedně oblečený, druhý s kravatou a kyticí v ruce, dávají si vzájemně přednost)

Blažena: Co si přejete, pánové?

Vízner: Totiž my k sobě, mladá paní, nepatříme. Váš muž ví, vo co de, já se du jenom zeptat, kdy mám nastoupit na tu rachotu...teda jako myslím tu garáž.

Blažena: Tak to jsem opravdu moc ráda, že jste přišel. (ke Karlovi) Konečně se tady začne mluvit o něčem, co má smysl. (k druhému muži) A vy?

Viktor: Já jsem Viktor Polesný, chcete-li Viky. A na rozdíl tady vod pána jste vo mně slyšeli určitě voba...teda vod svý dcery.



Blažena: Těší mě, Novotná, musím přiznat, že jsem si vás podle řeči (podává mu ruku) představovala trochu jinak.

Karel (připojí se, podává mu ruku): Novotný

Viktor: Hůř, nebo líp?

Blažena (lehce v rozpacích): No víte, když vy mladí...

Viktor (trhaně): Jo tak, když jdu na návštěvu, notabene k rodičům své holky, tak si musím nějak vohoz...teda...se musím přizpůsobit okolnostem.

Blažena: Tak vidíte – i o okolnostech i o tom přizpůsobování už byla řeč, než jste přišel.

Viktor: Prosím?

Blažena: Ne, to nic. Jen jsem si myslela, že vy mladí se už přizpůsobovat okolnostem – jak jste právě řekl – ani neumíte, či spíš, že se k tomu neumíte přinutit. Asi jsem se mylila. To naše generace na samém přizpůsobování přímo vyrostla. Ale proč nám Ája neřekla, že přijдете?

Viktor: Ona totiž Ája říkala, že potřebujete zedníka, a protože sem vo to trošinku zavadil, tak sem vám přišel nabídnout, že vám s tím píchnu.

Blažena: Že nám s tím píchnete? Do teďka jsem si myslela, že přicházíte požádat o ruku naší dcery.

Viktor: To vlastně taky. Teda hlavně proto... přišel...jsem. (podává květiny Blaženě)

Karel: Tak vidíš, Blaženko. A zedníky máš hned dva – dokonce napůl bez mého přičinění. Můžeš si vybrat. Podstatné ale je, že jeden z pánů je taky nápadník.

Blažena: Snad abyste šel, Viktoro, za Ájou. (ukazuje na její pokoj) Já zatím něco lehkého připravím. Zavolám vás oba za chvíli.

Vízner: Tak a co bude se mnou, paninko? Jestli nemáte zájem, stačí říct.

Blažena: Ale ano, pane, pane...

Vízner: Vízner (ukloní se)

Blažena: Tak tedy my s manželem si myslíme, vid' Karle...

Karel: Tak říkej, Blaženko, ještě nevím, co si myslíme.

Blažena: ...že nám jeden řemeslník stačí a vy určitě své práci rozumíte. Co byste řekl příštímu pátku?

Vízner: No, proč ne. Já bych bejval brknul nebo poslal esemesku, ale měl jsem práci tady poblíž, tak jsem si řek: staviš se a vomrkeš si to. Tak dobrá – v pátek ve tři odpoledne. Mějte se, nashle. (odejde)

Blažena: Tak si nás omrknul. Co ta garáž potřebuje, to ho nezajímalo. Ted' zas my si musíme (s důrazem) trochu omrknout Viktora, vid'?

Karel: Ale já jsem to s tím Víznerem už probral...no přece v té hospodě. – Myslím si, že ten

mladý muž...

Blažena: Který?

Karel: Tak na kom nám teď víc záleží...ten Viktor působí docela věrohodně.Mám pocit, že ses Blážo,trošičku zmýlila.Tedy snad.A když už jsme se bavili o té zodpovědnosti, skoro bych řekl, že ji projevil – teda alespoň v úctě k téhle té předsvatební tradici, ne ? No, já vím, že nadsazuju, ale možná i kousek toho hrdinství. Když si vezmeš, jak se ti mladí oblékají... určitě se musel hodně zapřít.

Blažena: To bys nebyl ani ty, Karle,abys neviděl všechno v lepším světle. – Ale nebude to hloupé, takhle končit happy endem, jak v nějakém románu? A právě teď?

Karel: Proč? V historii to šťastně vychází málokdy nebo řekněme, ne moc často, na moderní manželství nejsem zrovna expert, ale do filmu to patří, ne? Budeme si mít o čem povídat. Ale už jen ve čtyřech –nebo snad dokonce v pěti? (Blažena gestem vyjádří překvapení či rozpaky) Tak běž dát na to kafe.

### Konec, titulky

Karel A jestli jsem snad moc poučoval...

Blažena To už přece dávno poznali, (ironicky) ty profesore. Jenom už nic nerozváděj, já nevím, kde mně hlava stojí

Ája .....

Viktor Polesný .

zedník Vízner

Kosmas.....

Božetěcha.....

Libuše.....

Tetka.....

Kazi.....

Oldřich.....

Božena.....

Šebíř.....

Jitka

Břetislav

Eliška Přemyslovna

opat

Zikmund Lucemburský

kancléř

Ferdinand Habsburský

Anna Jagellonská

Marie Terezie

František Štěpán Lotrinský .....

Jan Masaryk.....

Marsha Davenportová